نوروز
در ترکیه و تاجیکستان

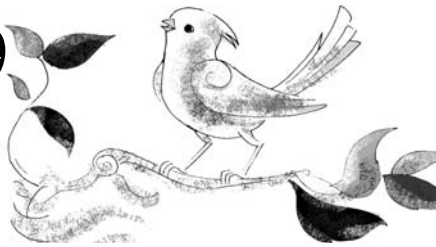

نوروز از زمان‌های دور در سرزمین ایران، یادآور زندگی، تلاش، شکوفایی و حرکت متعالی بوده است. ایرانیان با ایمان، این دگرگونی در طبیعت را به زیباترین شکل در فرهنگ خود گنجانده و سنت‌های انسانی خویش را بر پایه این تحول شگرف استوار کرده‌اند.

نوروز تولد دوباره طبیعت و شکوفه‌ها و جوانه‌های درختان و جنب و جوش و آواز پرندگان و جانداران است که با زیبایی تمام خود را به نمایش می‌گذارد. در این روز تنفر، تاریکی و دروغگویی به کنار می‌رود و مهربانی به جای آن می‌نشیند و قلب‌ها به یکدیگر نزدیک می‌شوند.

دست‌اندرکاران نشریه دارویی رازی ضمن عرض تبریک خدمت تمامی همکاران عزیز، روزهای بهتر و شیرین‌تری را برای شما عزیزان آرزو می‌نمایند. بر مبنای قول و قرار سال قبل، جشن نوروز در ترکیه و تاجیکستان مورد بررسی قرار می‌گیرد.

نوروز در ترکیه ویژه نواحی شرقی آن کشور است و از اعیاد ملی کردها محسوب می‌شود. در شهرهای جنوب شرق ترکیه مانند دیاربکر، اورفا، ماراش و مرسین، نوروز مراسم باشکوهی دارد که بیشتر نماینده و منعکس‌کننده فولکلور مردم آن نواحی است.

در میدان‌های بزرگ شهر و روستا سورنا و دهل نواخته می‌شود و جمعیت انبوهی از زن و مرد در حالی که دست در دست یکدیگر دارند، به دور

کپه‌های آتش به رقص و پایکوبی می‌پردازند. در خانه‌ها نیز در این زمان شیرینی‌های خانگی و غذاهای خاص نوروز پخته می‌شود.

در غرب ترکیه تا همین اواخر خانواده‌های کرد آیین‌های نوروزی را در داخل خانه‌ها و به‌طور خصوصی برگزار می‌کردند، زیرا دولت ترکیه منکر وجود یک اقلیت چند میلیونی کرد در آن کشور بود و آن‌ها را «ترکان کوهستانی» می‌نامید. افزون بر انکار حقوق قومی و فرهنگی کردها در قوانین کشور، مردم عادی نیز آن‌ها را غیرخودی و بیگانه می‌انگاشتند. به همین دلیل، اگر در شهرهایی مثل آنکارا، استانبول و ازمیر فردی به زبان کردی صحبت می‌کرد، با مشکلات جدی مواجه می‌شد. از اواسط دهه ۱۹۸۰ با بالاگرفتن اعتراض کردها برگزاری مراسم نوروز در ترکیه نه فقط حالت علنی به خود گرفت بلکه جنبه اعتراض پیدا کرد و به نوعی شعار سیاسی تبدیل شد. از آن پس، هر سال در ایام نوروز، کردها در میدان‌های شهر به دور کپه‌های آتش گرد می‌آمدند و به سیاست‌های تبعیض‌آمیز و شرایط اجتماعی و اقتصادی حاکم بر شرق کشور اعتراض می‌کردند.

در زمان نخست‌وزیری خانم تانسو چیلر که مذاکره برای پیوستن ترکیه به اتحادیه اروپا وارد مراحل تازه‌ای شد، آن اتحادیه در صدر فهرست اصلاحاتی که انجام آن‌ها را از ترکیه خواستار شد به رسمیت شناختن حقوق اقلیت‌ها را قرار داد. هم‌چنین وجود یک فرستنده تلویزیون کردی به نام «روز» که از اروپا به وسیله ماهواره پخش می‌شد دولت ترکیه را وادار به قبول واقعیت حضور کردها در آن کشور نمود. از آن پس، به تدریج نحوه نگرش ترک‌ها به کردها تغییر یافت و کردها از صورت قومی ناشناس و غیرخودی به هموطنان کرد تبدیل شدند. در ابتدا اجازه تاسیس رادیو و تلویزیون کردی (با زیرنویس ترکی) داده شد و در پی آن کردها توانستند حزب سیاسی جامعه دموکراتیک (DTP) را تاسیس کنند که در پارلمان کنونی دارای ۲۱ نماینده است.

سرانجام روز اول فروردین به‌عنوان نوروز با تصویب مجلس تعطیل رسمی و دولتی اعلام گردید. در حال حاضر عبدالله گل رئیس‌جمهور و رجب طیب اردوغان نخست‌وزیر ترکیه از برگزارکنندگان مراسم نوروز در ترکیه هستند (۱).

نوروز در تاجیکستان اما داستان دیگری دارد. در این کشور، نوروز مطابق با تقویم میلادی به میراث مانده از دوران کمونیسم، از بیست و یکم مارس آغاز می‌شود و در حال حاضر شمار روزهای تعطیل و جشن آن از یک به چهار روز رسیده است. در این روزها و چند روز مانده به نوروز در شهرها و به ویژه در روستاها مردم به نظافت خانه می‌پردازند و شهرداری‌ها نیز خیابان‌ها را رفت و روب می‌کنند. زن‌های به نسبت سالخورده در روزهای مانده به نوروز با پوشیدن جلیقه‌های نارنجی با جارو حاشیه‌های خیابان‌ها را رنگی می‌کنند. بر سردر بانک‌ها، کتابخانه ملی که با تندیس فردوسی و رودکی آزین شده و سردر موزه بزرگ کمال‌الدین بهزاد، در شهر دوشنبه، پارچه نوشته‌هایی که نوروز را تبریک می‌گویند، نصب می‌شود.

قبل از آمدن نوروز کودکان با برگزاری مراسم

«گل‌گردانی»، پیام فرا رسیدن نوروز را به درب خانه‌ها می‌برند و به آن‌ها تبریک می‌گویند. صاحب‌خانه هم در پاسخ به تبریک کودکان، به آن‌ها مقداری گندم، نخود، محصولات غله یا شیرینی اهدا می‌کند و کودکان با جمع‌آوری عیدی خود این مواد را به خانه یکی از دوستان می‌برند و صاحب‌خانه برای آن‌ها غذای نوروزی آماده می‌کند. پختن سمنو یا سومانک در لفظ محلی از فعالیت‌های ویژه دختران دم‌بخت است.

تاجیک‌ها هم مانند ایرانیان سفره هفت‌سین می‌چینند که به آن سفره «دسترخان» می‌گویند. جشن در این کشور برخلاف ایران، به خیابان‌ها کشیده می‌شود و همه در آن شرکت و شهر را متحول می‌کنند.

امام علی رحمان اف، رئیس‌جمهور در یک اجتماع بزرگ سخنرانی می‌کند و مراسم رقص و تئاتر در مقابل او اجرا می‌شود. مردم تاجیکستان جشنی باشکوه و جذاب در خیابان‌ها راه می‌اندازند. دسته‌های موسیقی غیرحرفه‌ای مقابل خانه‌های فرهنگ به اجرای موسیقی می‌پردازند و در برخی خیابان‌ها مردم از اشیا قدیمی و هنر سنتی خود موزه‌ای در فضای باز برپا می‌کنند. در این موزه سوزن‌دوزی و ملیله‌دوزی پارچه‌های سنتی تاجیک و هم‌چنین تکه‌دوزی پارچه‌های قدیمی و یا کره‌گیری از تغار دوغ توسط پیرزنان به نمایش گذاشته می‌شود.

مسابقه بزکشی از برنامه‌های جشن نوروز در تاجیکستان است. لاشه بز را در میان میدان می‌گذارند و سپس مقدار جایزه و نام بانی آن‌را از بلندگو اعلام می‌کنند. بعضی از افراد شرکت می‌کنند و برخی از اسب‌سواران که جایزه مطابق میلشان نباشد، در مسابقه شرکت نمی‌کنند و در اطراف میدان سواره یورتمه می‌روند تا در دور بعدی شرکت نمایند. مسابقه تا جایی که جایزه دهنده باشد، ادامه پیدا می‌کند. در زمین بازی میدان بزکشی دو تکه پارچه قرمز جلب توجه می‌کنند. یکی پرچم جایی که مقصد نهایی لاشه بز است و دیگری دستار داور مسابقه که با ریش سپید و بلندش در تناقض است و او را وسط میدان نمایان می‌کند. مسابقه بزکشی شاید تنها میراث باقی مانده‌ای است که حس جنگ‌های سلحشورانه باستان را در ذهن هر تماشاگری تداعی می‌کند.

در تاجیکستان جشن‌های مفصل نوروزی معمولاً در تفرج‌گاه‌های خارج شهر برگزار می‌شود و شاید به همین دلیل تاجیک‌ها به آن «گل‌گشت نوروزی» می‌گویند. در شهر دوشنبه پایتخت تاجیکستان پارک بزرگ شهرک وحدت و در خجند کالخوز اربابی با باغ‌های وسیع اطراف آن محل برگزاری جشن‌های نوروزی است. چای کبود و نان رایگان و آش‌پلو از جمله موادی است که فقیرترها را به شرکت در جشن نوروزی تشویق می‌کند. آش‌پلو را با نخود، برنج، پی گوسفند و آب زیاد می‌پزند. بندبازی، کشتی محلی و خروس جنگی (در مناطق روستایی جنوب) از دیگر فعالیت‌های مرسوم در این روزها است.

تاجیک‌ها از سایر جشن‌های مرتبط با ایام نوروز، جشن «آتش‌پرک» را که نسخه‌ای از چهارشنبه‌سوری است، در شب روز اول سال نو

برگزار می‌کنند و با پریدن از روی سه گلخن (مشعل) از چوب‌های سرو می‌گویند: زردی من از تو، سرخی تو از من (۲).

در پایان، ضمن تبریک مجدد به تمامی همکاران عزیز، هم‌چون سال‌های گذشته گزارشی از آخرین وضعیت برنامه بازآموزی نشریه رازی به اطلاع می‌رسد.

تاکنون مجله دارویی رازی هشت دوره بازآموزی مکتوب را برگزار کرده که مورد استقبال دوستان و همکاران داروساز و پزشک قرار گرفته است. در سال گذشته نیز مانند سال‌های قبل در پی برگزاری دوره نهم بودیم که متاسفانه با همکاری اداره کل آموزش مداوم جامعه پزشکی مواجه نشدیم و تلاش‌های مستمر مسؤولان نشریه به جایی نرسید. در این زمینه، معاون محترم غذا و دارویی وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی کمال همکاری و مساعدت را با نشریه به عمل آوردند که ضمن تشکر از ایشان اعلام می‌داریم: متاسفانه، به دلیل عدم مساعدت اداره کل آموزش مداوم جامعه پزشکی هنوز تلاش‌های نشریه برای ادامه برنامه بازآموزی به جایی نرسیده است. امید آن داریم که با توجه و عنایت مسؤولان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی این مانع از سر راه برداشته شود و نشریه رازی بتواند همچون گذشته خدمات آموزشی لازم را به همکاران عزیز ارایه دهد.

دکتر سید محمد صدر

منابع

۱. لطیفی غ. نوروز در ترکیه. ۷ فروردین ۱۳۸۷. پایگاه اینترنتی دیپلماسی ایرانی (www.irdiplomacy.ir).

۲. مومنیان آ. نوروز در تاجیکستان. جشن ایرانی با خط سیریلیک. ۷ فرورودین ۱۳۸۷. پایگاه اینترنتی دیپلماسی ایرانی (www.irdiplomacy.ir).